Innspill til ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye – Namsenvassdraget

Namsenvassdraget har stor betydning for naturmangfold, kultur, historie og næringsliv i Namdalen. For å sikre livskraftige laksebestander for framtidige generasjoner må den nye stortingsmeldingen legge til grunn en helhetlig, kunnskapsbasert og langsiktig forvaltning av villaksen – fra gyteområdene i elva til oppvekstområdene og høstingen langs kysten.

En bærekraftig villaksforvaltning forutsetter både gode lokale tiltak i vassdragene og streng regulering av høstingen av villaks i sjøen. Laksen vandrer gjennom flere områder og møter ulike påvirkninger gjennom livsløpet. Derfor må forvaltningen ta hensyn til den samlede belastningen bestanden utsettes for, uavhengig av kommunegrenser og forvaltningsnivå.

Bevaring av stedegne laksebestander

Stortingsmeldingen må tydeliggjøre ansvaret for å bevare de stedegne laksebestandene i Namsenvassdraget og sikre deres genetiske egenart. Den genetiske variasjonen og lokale tilpasninger er en viktig del av naturarven og må ivaretas for framtidige generasjoner.

Dette krever langsiktig overvåking av bestandsutvikling og genetisk tilstand, effektive tiltak mot innblanding av rømt oppdrettslaks og beskyttelse av gyte- og oppvekstområder. Eventuelle kultiveringstiltak må bygge på faglig kunnskap og ivareta bestandenes genetiske egenart.

Strengere og mer helhetlig regulering av høstingen langs kysten

Forvaltningen av villaks kan ikke begrenses til tiltak i elvene. Laksen fra Namsenvassdraget påvirkes også av forholdene i sjøen, og beskatningen langs kysten kan få direkte konsekvenser for hvor mange fisk som vender tilbake for å gyte.

Det må derfor sikres en streng og føre-var-basert regulering av høstingen av villaks langs kysten, tilpasset bestandssituasjonen og den samlede belastningen på villaksen. Reguleringene må bygge på oppdatert kunnskap om bestandsstørrelse, innsig og overlevelse, og ta hensyn til at ulike vassdrag har ulike bestander med ulik tåleevne.

Når bestandene er svake eller kunnskapsgrunnlaget viser betydelig risiko for overbeskatning, må hensynet til bestandens overlevelse veie tyngst. Det må være rom for nødvendige innstramminger i fisket, også når konsekvensene merkes lokalt.

Høsting må ikke skje på bekostning av bestandens evne til å opprettholde naturlig reproduksjon og genetisk variasjon.

God forvaltning krever dessuten at reguleringene vurderes i sammenheng med andre påvirkningsfaktorer, som lakselus, rømming fra oppdrett, sykdom, klimaendringer og tap av leveområder. Det må være tydelig hvem som har ansvar for å følge opp utviklingen, og hvordan ny kunnskap skal føre til endringer i forvaltningen.

Kommunene må ha virkemidler og ressurser

Kommunene ønsker å bidra aktivt gjennom kartlegging, restaurering, rehabilitering av leveområder og habitatforbedringer. Dette krever forutsigbar finansiering, faglig støtte og systematisk overvåking som dokumenterer om tiltakene gir ønsket effekt.

Vi ber om at midler fra Havbruksfondet gjøres tilgjengelige også for kommuner med laksevassdrag uten kystlinje. Påvirkninger i sjøen får konsekvenser for laksen gjennom hele vassdraget. Kommuner som forvalter viktige laksevassdrag, bør derfor anerkjennes som en del av det samlede arbeidet med å bevare villaksen.

Kommunene bidrar gjennom arealplanlegging, landbruksforvaltning, arbeid med kantsoner og samarbeid med grunneiere og rettighetshavere. SMIL-ordningen kan støtte relevante tiltak mot erosjon og avrenning. Lokal kunnskap og nærhet til dem som bruker og forvalter områdene, gir et godt utgangspunkt for praktiske løsninger.

Kommunenes ansvar og handlingsrom må samtidig tydeliggjøres. Det må avklares hvordan kommunene kan bidra til å følge opp og dokumentere etterlevelse av vilkår i tillatelser fra Statsforvalteren og andre myndigheter. Nye oppgaver må følges av nødvendige ressurser og en klar fordeling av myndighet og ansvar.

Kunnskap om predasjon og andre påvirkninger

Stortingsmeldingen bør legge til rette for å undersøke hvilken betydning predasjon har for sårbare bestander i Namsenvassdraget. Der faglige undersøkelser dokumenterer et behov og sannsynlig effekt, bør målrettede og tidsavgrensede tiltak kunne vurderes.

Kommunenes myndighet må avklares, og kartlegging og evaluering må finansieres. Eventuelle tiltak må være kunnskapsbaserte og vurderes opp mot hensynet til både laksefisk og det øvrige naturmangfoldet.

Økt kunnskap og internasjonalt samarbeid om villaksens leveområder i havet

Stortingsmeldingen må legge større vekt på forholdene i villaksens marine oppvekst- og vinterområder. Redusert sjøoverlevelse er en betydelig utfordring for norske laksebestander, og det er behov for økt kunnskap om hvordan klimaendringer, næringstilgang, økosystemendringer og fiskeriaktivitet påvirker laksens overlevelse.

Det må særlig legges til rette for bedre kartlegging og dokumentasjon av mulig bifangst av villaks i pelagiske fiskerier, herunder trålfiske, og hvilken betydning dette kan ha for sårbare laksebestander.

Norge må arbeide for et styrket internasjonalt samarbeid om forskning, overvåking og nødvendige forvaltningstiltak i havområdene der norsk villaks oppholder seg. Forvaltningen må omfatte hele laksens livsløp og sikre at belastninger utenfor vassdragene blir vurdert i sammenheng med lokale tiltak og begrensninger i fisket.

Villaksen er også grunnlaget for levende lokalsamfunn

Laksefisket er en viktig del av identiteten, historien og kulturen i lokalsamfunnene langs Namsenvassdraget. Det binder sammen generasjoner, gir naturopplevelser og styrker lokal tilhørighet og bolyst.

For grunneiere og rettighetshavere kan fisket være en viktig inntektskilde og gi grunnlag for investeringer i forvaltning og tilrettelegging. Laksefisket skaper også aktivitet for overnattingssteder, serveringssteder, butikker, guider og andre lokale virksomheter. Ringvirkningene omfatter dermed langt flere enn dem som eier fiskerettighetene.

Svekkede bestander og nødvendige begrensninger i fisket får konsekvenser for næringsliv, arbeidsplasser og lokalmiljø. Nettopp derfor er god forvaltning avgjørende. Målet må være å bevare bestandene og samtidig sikre grunnlaget for et bærekraftig fiske og framtidig lokal verdiskaping.

Det er likevel bestandens tåleevne som må sette rammene for høstingen. Et langsiktig perspektiv, tydelige reguleringer og respekt for naturens tålegrenser er nødvendig dersom både laksen og næringsgrunnlaget rundt fisket skal ha en framtid.

En forpliktende handlingsplan for framtiden

Den nye stortingsmeldingen må følges opp med en konkret handlingsplan, tydelig ansvarsfordeling og langsiktig finansiering. Forvaltningen må se hele laksens livsløp i sammenheng og sikre forpliktende samarbeid mellom kommunene, rettighetshaverne, fagmiljøene og statlige myndigheter.

Det må etableres et kunnskapsbasert system som følger utviklingen i bestandene, vurderer den samlede belastningen og sørger for at reguleringer og tiltak justeres når situasjonen krever det. Dette omfatter både tiltak i elvene, beskyttelse av laksens leveområder i sjøen og streng regulering av høstingen langs kysten.

For Namsenvassdraget er målet å bevare livskraftige, stedegne laksebestander og sikre grunnlaget for et bærekraftig laksefiske. Det krever at vi forvalter ressursene med langsiktighet, kunnskap og ansvar – og at hensynet til villaksens framtid veier tungt når ulike interesser skal balanseres.

Dette er en investering i naturarven, kulturhistorien og framtidig verdiskaping i Namdalen. Villaksen er en felles ressurs og et felles ansvar. Forvaltningen må derfor være sterk nok til å beskytte bestandene, også når det innebærer nødvendige begrensninger i dagens høsting.